

De Heraut

door de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 18 Juli 1915. N°. 1956.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 98, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. Advertenties: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.20. Aanvragen en vermelding van liefsdaden f —.12 per regel.

„Van mijne jonkheid af“.

En het mocht geschieden, wanneer ik van u souden weg gegaan zijn, dat de Geest des HEEREN u wegnam, ik weet niet waarheen; en ik kwam, om dat Achaab aan te zeggen, en hij vond u niet, zoo zoude hij mij doodden, ik, uw knecht, nu vrees den HEERE van mijne jonkheid af.

1 Koningen 18 : 12.

Samuel en Obadja staan aan den eenen kant, David en Paulus aan de andere zijde als dragers van een geheel onderscheiden geloofstype.

Samuel kent den Heere en dient Hem in het Heiligdom van zijn vroegste jeugd af; en ook Obadja mocht getuigen dat hij van zijn jonkheid af in de vrees des Heeren gewandeld had. Bij David daarentegen komt de bittere val, die in Psalm 51 tot het roepen om gens en tot de bede: „Ontzondig mij met hysop!“ leidt, en evenzo bij Paulus werkt altoos na de bittere herinnering, hoe hij in zonde en ongelooft den Christus gesmaad en de gekochten des Heeren vervolgde heeft. David viel in zinnelijke zonde, Paulus in geloofszonde, maar bij beiden was 't toch ontzinking aan de geloofsgenade. Altoos de verloren zoon, die eerst afdoelt en tegen den Heilige ingaat, maar straks tot kracht-dadige bekeering gekomen, het ootmoedig belijdt: „Vader, ik heb gezondigd tegen den hemel en tegen u, maak mij als een uwer huurlingen.“

En zo is het nog. Eenerzijds die velen, die van der jeugd af in de wegen des Heeren gewandeld hebben, en wel zelfbeschuldiging over veel onheiligen, maar dan toch geen *afval* te beweenen hebben. En naast deze vromen van kindsbeen af, ontmoet ge ook onder ons die geheel andere groep van hen, die eerst vervreemdden aan hun Doop, en 't zij als David in 't aardse, 't zij als Paulus in 't heilige, zoo bitter uitgeden, en eerst daarna tot krachtdadige bekeering kwamen.

Ook onder ons vindt ge eenerzijds de Samuëls en Obadja's, en anderzijds de onheiligen die zondigden als David, of de uitgededen in 't geloof die als Paulus zoo bitter afdoelden, maar dan in hun conscientie aangegrepen, tenslotte toch als geloofshelden herboren worden, door een bekeering die 't hart aangreep.

Haast zoudt ge eenerzijds zeggen: Gelukkig de Kerk van Christus die niet anders dan Samuëls en Obadja's onder haar leden telt, en toch zoudt ge in uw Heilige Schrift u verarmd gevoelen, zoo de Psalmodie van een David, en de geloofsroep van een Paulus er in werd gemist.

Beide saam maken de gemeente rijker. Ge kunt ze voor een bloeiend en krachtig geloofsleven in uw kerk schier geen van beide missen.

Ze moeten u omstuwen de stilgeloovigen, die van hun jonkheid af, in de kennis en in de vrees des Heere gewandeld hebben. Maar toch ook voelt ge de zegenende aangrijping, die over u komt, als ge een vrouw of een man moogt ontmoeten, die eerst afdeelt en afdoelt, en nu tot bekeering gekomen, zoo bezielend en zoo warm, onder de bitterste zelfaanklacht, strijdt voor de glorie van onzen Heiland.

Toch altoos past hier voorzichtigheid in het oordeel.

Rijk staat op zich zelf die stille Godsvrucht, die als uit de wieg en van de Doopvont het leven ingaat, en niet door beschuldiging van ontrouw in de conscientie wordt gekweld. Buiten zonde zou 't zoo met allen zijn geweest. Niet anders is 't onder Gods engelen. Van bekeering kan onder de gevallen engelen geen sprake zijn. Die in de Engelenwereld viel, blijft in aller eeuwen eeuwigheid onder het oordeel. En in het machtige engelenrijk, dat thans jubelt voor Gods troon, is nooit zonde gekend geweest. De vrees Gods vervult heel 't Engelenrijk. Van bekeering is geen gewag.

Het is de val, het is het insluipen der zonde, het is de demonische vergiftiging van ziel na ziel, die tot een doorbreking en afdoeling in zinnelijke zonde en in geloofsdwaling geleid heeft; en zoo die breuke ook na den Doop doorwerkt, is 't alleen een aangrijpende, heel de ziel omzettende bekeering, die de eens verloren ziel weer in Gods heilige tente kan inleiden.

Maar vergeet nooit, dat ook wie van der jeugd af in de vrees des Heeren voort mocht wandelen, bloot staat aan 't zeer ernstig gevaar, om zich op de voortreffelijkheid van zijn weg te gaan beroemen. Ge ziet 't in de gelijkenis van den Verloren Zoon.

Die verloren zoon had een broeder. Die broeder was nooit ernstig uitgeleden, en had van kindsbeen af ongestoord in de vrees des Heeren gewandeld; maar *zie nu zijn zelfverhefing*. Hij misgunt zijn teruggekeerde broeder, dat 't gemeste kalf te zijner eere geslacht werd. Hij zelf was toch van der jonkheid af zoo braaf, zoo vroom geweest. Wat maakte nu dat zijn zoo diepgevalen broeder hem hierin voor moest gaan, ook al was op zichzelf diens bekeering verblijdend.

En ditzelfde nu vindt men gedurig. Die velen die van kindsbeen af in de vrees des Heeren Gods wandelen mochten, neigen er zoo licht toe, om er zich op te verheffen, en om, in verband hiermee, die veel opspraak makende bekeering van hem die vroeger uitgleed en viel, te wantrouwen.

Dit kweekt den hoogmoedige zelfzucht. Een neerzien op wie eerst later tot de waarheid overboog. Een stilzitten in zelfgenoegzamen vrede, zonder op 't vangen van zondaren bedacht te zijn.

Helaas, ook die stille vromen zijn niet als engelen in den zaligen hemel. Ook hun kleefde de nawerking van het egoïsme nog aan. En dit egoïsme, die zelfzucht in 't vrome besef, kan zoo giftiglijk werken.

Maar even ernstig gevaar dreigt aan de andere zijde.

Wie verre van Christus afdoelde op zedelijk of op geloofsgebied, en dan toch eindelijk door krachtdadige genade aangegrepen, stilstand op zijn weg, zich diep in zelfaanklacht verootmoedigde, en weer opstond om tot zijn Heiland te gaan, en zich bekeerde, kan er evenzo toe neigen, om in eigen bekeering het enig ware te zien, aan de stille geesten te verwijten, dat zij althans zulk een hartaangrijpende en heel de ziel omzettende bekeering nooit gekend hebben, en het nu wel niet openlijk maar dan toch bedektelijk te doen voorkomen, alsof zonder zulk een publieken ommekeer van heel 't leven, het geloof in zijn eetheid verdacht blijft.

Van daar komt dan de grondfout van het Methodisme, die zeer in 't ooglopend ook in het Leger des Heils nawerkt, om aan Christus Kerk de meening te willen opdringen, alsof toch eigenlijk alleen zulk een plotselinge bekeering den weg tot eeuwige heerlijkheid ontsloot, iets wat van zelf het stille geloofsleven, dat van jongs af in de gedoopte kinderen zich ontplooiën kan, als niet genoegzaam onderscheidt.

Noch aan die egoïstische neiging der stille vromen van kindsbeen af, noch aan die heroïsche aandrift der eerst afgedoelden en pas later bekeerden, mag daarom toegegeven.

Zal Christus Kerk bloeien, dan moeten beide krachten in het midden der Gemeente openbaar worden. Er moet zijn de schare uit de vromer, stiller kringen die reeds van der jonkheid af in de vrees des Heeren wandelen, maar er moet ook zijn het aangrijpende intermezzo van wie eerst veroordeeld en afdoelden, en nu voor aller oog worden omgezet in geloofshelden, en die alzo het geloofsleven in heel de Gemeente komen verwakkeren.

Het is het tweevoudige werk van den Heiligen Geest. Eenerzijds het stille kweken van 't heilig plantsoen, en anderzijds het machtig besnoeien en dan weer enten van het plantsoen dat verwilderd was.

Dr. A. K.

Vijf-dertigste Jaarlijksche Samenkomst

der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag,

gehouden te GRONINGEN op 7 en 8 Juli 1915.

Reeds Woensdagavond was het weer minder gunstig geworden, maar Donderdagmorgen beoordeelde er bepaald moed toe om er door te komen. Er stond een halve storm; stormbuien sloegen neer, maar niemand liet zich weerhouden. Mannen en vrouwen, sommigen doornat, verschenen in de „Harmonie“, en toen te 10 uur in den morgen de Voorzitter der vergadering, Prof. Dr. J. Wolter, het saamzinnig opende, was het een breede schare waarvoor hij optrad.

Nadat gezongen was Psalm 27 : 7, las de Voorzitter het laatste gedeelte van Matth. 24 en ging daarna voor in gebed. Vervolgens sprak hij de aanwezigen toe:

„Zij mij vergund, aldus de Voorzitter, enkele opmerkingen te maken betreffende de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag, den staat en den stand van hare school, de Vrije Universiteit, in het jaar 1914—15. Het was een jaar van spanning en angst aan-

gaande de dingen, die over ons komen zouden. Het lot van de Vrije Universiteit is ten nauwste met het lot van ons land en ons volk verbonden. Zonder ons vrije land en ons vrije volk is onze Vrije Universiteit nauwelijks denkbaar. Tot hiertoe heeft ons de Heere geholpen: dit woord van Samuel mag ook het onze zijn.

Wij beleven, zij het ook op een afstand, den schrikkelijken oorlog, dien de geschiedenis kent. Waar het volken niet goed gedacht heeft Gods wil en recht in erkenenis te houden, heeft Hij hen overgelaten aan hun eigen ongebreidelde lust naar macht, heerschappij en rijkdom; die lust wekt concurrentie, waaruit broodnijd en allerlei ongerechtigheid geboren wordt. Van de oudste tijden af is reeds het spreekwoord bekend: Elk is een dief in zijne nering, en ieder tracht door boze aanslagen zijns naasten goed aan zich te brengen. Zoo gaat het ook met de Staten onderling. De hoogste financiële, handels- en nijverheidszaken vormen een machtig organisme, dat zich van den uitgebreiden invloed der groote pers bedient om zijne oogmerken uit te voeren. Op zich zelf is dat geen kwaad, het kan ten goede werken, wanneer een goed doel voor oogen staat, bijv. zich te wapenen tegen wat men noemt het gele gevaar, dat voor Europa uit het Oosten, voor Amerika uit het Westen dreigt.

Wie echter de menscheijke natuur kent, zoals zij in waarheid is, kan niet blind zijn voor het gevaar dat enkele eersuchtige en heerscheijchtige, door geen vrees Gods gebreidelde karakters van die machten der financiële en der handelswereld, van de nijverheid en de pers gebruik maken tot bereiking van hunne eersuchtige en revolutionaire bedoelingen. Wat men beschaving en cultuur noemt, kan daartegen geen dam opwerpen, daar zij niet in staat zijn het menscheijke hart, de bron van alle boosheid en ongerechtigheid te bekeeren. Dat kan God alleen door Zijne genade en Hij kan daartoe ook de wetenschap als middel gebruiken door haar weder te stellen op den grondslag van Zijn woord en van de zuivere religie. Daarom is de zegen, dien Hij ons in de Vrije Universiteit gegeven heeft, zoo groot, van zooveel betekenis. Wel is zij niet wat zij naar hare beginselen zijn moet; de wereld en de beginselen van ongelooft oefenen ook op haar somtijds een verzwakkenden invloed, maar toch blijft haar grondslag, en tracht zij uit het gebied der wetenschap Jezus' Woord in toepassing te brengen: Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en Gods gerechtigheid en al deze dingen, waar de natuurlijke mensch in de eerste plaats naar streeft, zullen u toegeworpen worden. Wie waarlijk het woord van Jezus aanneemt en betracht, kan geen schade lijden ten opzichte der wetenschap. Maar men vergeet niet dat het gevaar van geveinsdheid steeds dreigt, dat men zoo licht zich zelve kan misleiden en men zij daarom wakende en biddend. Niet onwaarschijnlijk zal na den vrede het Vrije Hooger Onderwijs toenemen, maar een zegen zal dat alleen zijn, wanneer het uitgaat van de ware Christelijke beginselen in Gods Woord gegrond en die in de wetenschap tracht tot heerschappij te brengen.

Ook wat de methode van dat onderwijs betreft, zal wel blijken dat er naar gestreefd dient te worden, dat niet alleen in de wis- en natuurkunde en de geneeskunde, maar ook in de theologische, rechtsgelerde en letterkundige faculteiten de studenten, meer dan tegenwoordig, gelegenheid ontvangen om zich praktisch in wetenschappelijk werk te oefenen op zoogenoemde seminaria, die in Duitsland veel, aan onze openbare universiteiten hier en daar reeds bestaan. Zal dat aan de Vrije Universiteit kunnen geschieden, dan heeft ze meer ruimte, meer en beter lokalen noodig. Zoowel daarvoor als voor tal van andere dingen, die onmisbaar zijn, zal de Vrije Universiteit zich naar haars kunnen ontwikkelen, wordt veel geld vereischt. Laat ieder lid onzer Vereeniging en ieder begunstiger dat verstaan. Veel wordt er reeds opgebracht, maar veel meer wordt vereischt, indien wij in den geestelijken strijd, dien wij te strijden hebben, zullen kunnen bestaan en overwinnen. Maar laten allen, die aan de Vrije Universiteit werken, in welke betrekking ook, directeurs, curatoren, hoogleraren en studenten, leden en begunstigers in volen ernst en oprechtheid voor Gods aangezicht bij dezen arbeid bovenal eerst zoeken het Koninkrijk Gods en Zijne gerechtigheid, dan zullen allen het ondervinden dat de stoffelijke middelen ons zullen toegeworpen worden en zal er een zegen van de Vrije Universiteit uitgaan voor Kerk en staat, land en volk tot ver over onze grenzen; dan zal zij in eendracht bloeien.

De Voorzitter werd met applaus voor zijn rede dankt.

Na de voorlezing der presentielijst en het onderzoek der geloofsbriefjes van de afgewardegden van corporaties, werden de notulen der vorige jaarvergadering vastgesteld en kwam het jaarverslag in bespreking.

De heer L. de Vries H. van Groningen deed verblijdende mededeelingen over het vermeerdere der belangstelling in de zaak der vereeniging, in de Provincie Groningen waargenomen. Wordt bij de stichting der Vrije Universiteit wel eens de vrees geuit, dat de financiële lasten van een hogeschool voor ons Gereformeerde volk te zwaar zouden blijken, die vrees is beschaamd; onze Hooge school met den Bijbel bleef bestaan en vooral in den laatste tijd is onder de jongeren ijver en liefde ontwaakt, zoodat de contributies in de provincie Groningen met f 1000 zijn geklommen. Een verzoek aan de Gereformeerde Kerken der Provincie tot het houden eener extra-collecte vond in de meeste kerken een willig oor; spreker

kon als resultaat aan de vergadering f 900 overhandigen.

Spreker wees voorts op den nauwen band tusschen de vrienden der Vereeniging, haar school, haar hoogleraren en studenten. Zij zijn de onzen; en hebben daarom niet alleen recht op onzen financiëlen steun, maar ook op ons gebed. Dit laatste mag vooral niet ontbreken. Als het aan gebed voor onze stichting niet ontbreekt, zal, wat zij ook behoeft, haar door God worden geschonken.

De Voorzitter brengt den heer De Vries dank voor diens zeer verblijdende mededeelingen over de vermeerdere der belangstelling en hoopt dat het schoone voorbeeld, door Groningen gegeven, in andere provincies navolging vinde.

De Miedema van Groningen stelt de vraag, of het kringen van het tekort van het Studiefonds wel een verblijdende mededeeling is. Hij betwijfelt dit, daar het verminderen van het tekort wijst op vermindering van verstrekte steun voor de studie, en daar moet tegen ge- waakt worden. Nu bestond voorheen op onze jaarvergaderingen de gewoonte om voor het Studiefonds een collectie te houden, en spreker wil voorstellen om deze goede gewoonte in ere te herstellen.

Voorts is aan den ingang der zaal uitgereikt het referaat, over de financiën der Vereeniging, verleden jaar door Prof. Grosheide gehouden, waarvan spr. niet alleen de lezing zeer aanbeveelt, maar waarin ook een intekenbiljet ligt, dat spreker hoopt ingevuld en wel te zien terug komen.

In de derde plaats uit spreker den wensch, dat in het volgende jaar het voor het nieuwe gebouw noodige bedrag zal zijn binnengekomen.

De Voorzitter dankt de Miedema voor het gesprokene en geeft verlof tot het houden der collectie voor het Studiefonds.

Prof. Fabius herinnert aan het door hem op een vorige jaarvergadering gesprokene. Hij uitte toen de meening, dat de financiële toestand der Vereeniging voor belangrijke verbetering vatbaar was indien de zaak krachtig werd aangepakt. Wat sinds geschiedde, heeft de juistheid van zijn zienswijze aangetoond. Men moet op dit terrein leven in een toestand van voortdurende agitatie, zoo zelfs, dat wie haar leidt nu en dan moet vervangen worden.

Vervolgens herinnert spr. er aan, dat hij een vorig maal er tegen waarschuwde de inkomsten uit legaten en erfstellingen te laten vermenigen onder de gewone middelen. Dus te handelen is niet alleen overeenkomstig de bedoeling van hen, die de Vereeniging gedachten, maar zal ook noodzakelijk om steeds actief te blijven voor de vermeerdere der inkomsten, waarop gelet dient te worden, daar in de toekomst voor de Hooge School aanzienlijke sommen zullen noodig zijn.

In de derde plaats geeft spreker aan H. H. directoren in overweging de bepaling te veranderen, die voorschrijft dat zij, die aan de Vrije Universiteit promoveren, moeten verklaren in te stemmen met den grondslag der Vereeniging. Is die bepaling, vraagt Spr., wel in overeenstemming met de grootheid van onzen arbeid. We hebben te letten op het nationale-gereformeerde karakter van ons volk, dat als oplekt, ook in streken waar men al insliep, als het in staat wordt gesteld de Gereformeerde prediking weer te hooren. We doen, door deze bepaling te handhaven, tekort aan de betekenis van onze Universiteit voor ons volksleven; we hebben de bestemming niet om in een hoekje te worden gezet, maar om een zegen te zijn voor geheel ons volk, en het zal daarom goed zijn, naar sprekers oordeel, om na te gaan of deze bepaling wel kan behouden blijven; natuurlijk blijft de grondslag van het te geven onderwijs onveranderd.

Prof. Sillevius Smitt acht het vooral noodig dank te brengen aan de predikanten, die door hun onvermoeiden arbeid de belangstelling in den bloei en de ontwikkeling der Vrije Universiteit levendig houden. Spr. herinnert hoe men onze studenten heeft gesmaad, wij zij niet mededelen aan de actie om opheffing der vrijstelling van den militairen dienstplicht.

Nu, spreker is 't met hen eens. Onze predikanten hebben een geestelijke taak, en daarin getrouw en wakker te zijn, wordt van hen gevraagd. Die wakkerheid betoont zij trouwens ook in den steun, waarmee zij het werk van de Vrije Universiteit schragen.

Nadat de Voorzitter heeft medegedeeld, dat de Commissie van toezicht over de rekening van 1914 haar rapport heeft uitgebracht en adviseert om de balans- en winst en verlies-rekening goed te keuren, wordt aldus besloten.

De heer de Waal Malefijt ontvangt nu het woord, en wijst er op dat Directeuren ge- roepen zijn te zorgen voor het voorzien in de stoffelijke nooden der Vereeniging. De afredende Penningmeester, de heer Van Marle, heeft zich in dit opzicht zeer verdienstelijk gemaakt; het is spreker een behoefte hem daarvoor namens Directeuren van deze plaats hartelijk dank te zeggen. Voor de toenemende belangstelling in de Provincie Groningen had de heer Van Marle gaarne op deze vergadering willen danken, doch, daar hij verhindert was te komen, droeg hij spreker op dien dank over te brengen. Spreker maakte vervolgens een vergelijking tusschen het ledental in 1905 en dat van heden; tusschen de begunstigers van toen en nu; tusschen de cijfers der contributies van beide jaren om daaruit te concluderen, dat voortdurend arbeiden aan den bloei der Vereeniging noodzakelijk is, zal zij haar schoone taak naar eisch kunnen vervullen.

Prof. Dr. R. Wolter vestigde nu de

aandacht op de wijziging, gebracht in art. 2 van het Reglement der Universiteit, van welk artikel de slot-alinea nu aldus wordt gelezen:

Van het afleggen van het propaedeutisch examen en van het kandidaats-examen in de theologie kan geheel of gedeeltelijke vrijstelling worden verleend aan den bezitter van een diploma, afgegeven door de universitaire instellingen van onderwijs of onderzoek, of door Theologische scholen, waaruit blijkt, dat hij met goed gevolg deze examens of een daarmede gelijkstaand examen heeft afgelegd.

Door den Senaat worden bij afzonderlijk besluit, na ingewonnen advies van de Theologische Faculteit, de bedoelde instellingen aangewezen, alsmede de diploma's en getuiften en de daarmede te verbinden instellingen omschreven.

Deze aanwijzing eener instelling, die voor dispensatie in aanmerking komt, kan te allen tijde worden ingetrokken.

Door deze wijziging is het mogelijk gemaakt dat jonge lieden, die elders hun studies aanvangen, aan de Vrije Universiteit hun studie voortzetten en volindigen; de poort der school is daardoor al weer wijder geopend.

De Voorzitter deelt nu mee, dat de collectie voor het Studiefonds heeft opgebracht f 155.81.

Tot Bestuurslid der Vereeniging blijkt benoemd te zijn de heer Th. Kuya Gm.; tot lid der Commissie van toezicht op het geldelijk beheer de heer W. H. van Schaick, beiden van Amsterdam.

Besloten werd aan H. M. de Koningin het volgende telegram te zenden:

Aan H. M. de Koningin:

De Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag, in de „Harmonie“ te Groningen vergaderd, brengt Uwe Majesteit verblijdend met de bede, dat het Gode behage, Uwe Majesteit en Haar Huis te zegenen en Uwe Majesteit tot heil van Haar volk te behoeden en te behouden.

De Voorzitter der Vergadering, (w. g.) J. Wolter.

Aan de beide oud-Hoogleraren, Dr. A. Kuypers en Dr. F. L. Rutgers werd het volgende telegram verzonden:

De Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag, bijeen in de „Harmonie“, dankbaar gedenkende Uwen arbeid tot stichting en opbouw der Vrije Universiteit, bidt U des Heeren zegen toe.

De Voorzitter der Vergadering, (w. g.) J. Wolter.

Daarop werd de jaarvergadering gesloten met het zingen van Ps. 72 : 2 en gng de Miedema in dankgebed voor.

De meeting.

Des namiddags te 2 uur was de zaal weer gevuld met een aandachtige schare, die luisterde naar de rede, gehouden door Prof. Mr. D. P. D. Fabius over: Den Christelijken Staat.

In een korte inleiding werd er door Spr. op gewezen, dat niet voor het gehele leven het Christelijk beginsel een element van bouw is; dat metselen en spitten op dezelfde wijze geschiedt, hetzij men al, hetzij men niet voor Gods Woord buigt. Daarna werd gevraagd of ditzelfde ook geldt voor den Staat.

Bij de beantwoording van deze vraag werd allereerst herinnerd aan den strijd, vooral in Duitsland, over het bestaansrecht van den Christelijken Staat gevoerd en achtereenvolgens betoogd, dat het wezen van den Christelijken staat niet moet worden gezocht in de theocratische opvatting der middeleeuwen; noch in eenen bepaalden regeeringsvorm; noch in Christelijke uiterlijken; noch in Christelijke propaganda; noch in het rekening houden met de Christelijke geindheid des volks.

In het algemeen moet onder Christelijken Staat volgens spreker worden verstaan de Staat, ingericht naar de Christelijke levensaansluiting. In de geschiedenis is zeer duidelijk onderscheid te zien tusschen den Staat der Griekse oudheid en dien der Christelijke wereld. De eerste was hoogste vorm der in zich zelve genoemde levensgemeenschap. Ook volgens Mr. Krabbe contrasteert daarmee scherp de staat der middeleeuwen, die zijn betekenis vooral ontleent aan het Christendom met het: Gij zult Gode meer gehoorzamen dan den menschen; waarmee in beginsel alle staats-absolutisme gebroken was. Bestond in de oudheid de vrijheid eigenlijk in het toekennen van de soevereiniteit, waarmee onverenigbaar was volledige onderwerping van den enkele aan de macht van het geheel, — het Christendom bracht ware vrijheid door te leeren dat de mensch eene bestemming heeft, die boven het staatsverband uitgaat. En juist daarin toont die vrijheid de eetheid van haar wezen, dat zij, wel verre van het gezag te verwerpen, dat steunt en wederkeert steun daarvan ontvangt. Maar Koningen, heeft Burke terecht gezegd, zullen uit staatkunde tyrannie worden, wanneer de onderdanen uit beginsel rebellen zijn.

Ook ondtekt het Christendom alleen den waren aard van het gezag, dat nooit anders kan zijn dan afgeleid van God, die hemel en aarde schiep. Maar in wat de trots der macht is, ligt ook in plicht, in aard, in grens der geoorzaamheid.

Dat het gezag alleen wortelt in God, komt ook daarin uit, gelijk Donoso Cortes schreef, dat de regeeringen, zoodra zij zich losmaken